
CERCETAREA ÎN FILOLOGIE – PALEOGRAFIA, ȘTIINȚA CARE ADUCE ÎN PREZENT TEXTELE DIN TRECUT

DOI: 10.35923/AUTFil.62.27

În România, cu sprijin financiar de la UE, a fost înființată în 2023 și funcționează o rețea națională de opt centre regionale de orientare în cariera de cercetător, ca parte a ERA TALENT PLATFORM, în 8 universități din cele 8 regiuni de dezvoltare ale României. Scopul acestor centre este, printre altele, oferirea de asistență studenților care vor să urmeze o carieră în cercetare. Un astfel de centru, pentru Regiunea de Nord-Est a României, se află la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava.

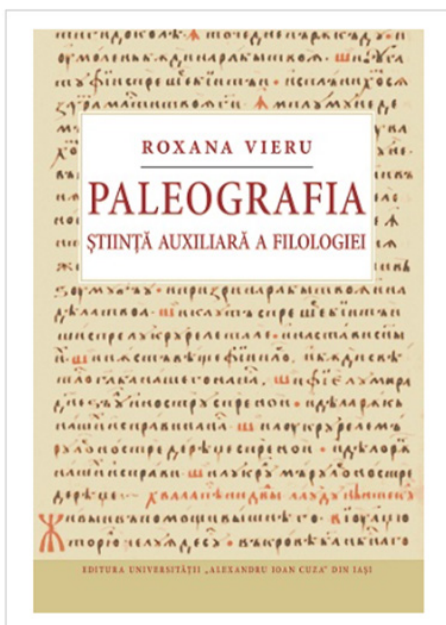
Fiind consilier sociolog în cadrul Centrului de Orientare, Asociere și Consiliere în Cariera de Cercetător, COACH-USV, și pentru că unul dintre obiectivele centrului este promovarea științei în rândul tinerilor și a rezultatelor cercetării în rândul publicului larg, am ales să o interviuez pe dna conf. univ. dr. Roxana VIERU de la Facultatea de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza”, al cărei volum intitulat *Paleografia – știință auxiliară a filologiei* a apărut recent la Editura Universității „Al. I. Cuza” din Iași.

Cum se mai face astăzi cercetare în domeniul filologiei? Cât de importantă este cercetarea în acest domeniu și la ce ajută studiile filologice? Cât de interesați mai sunt tinerii de astăzi să facă cercetare în domeniul filologiei și care sunt obstacolele cu care se confruntă în demersurile lor științifice? Sunt întrebări la care descoperim răspunsuri în cele ce urmează, din perspectiva autoarei volumului: Roxana VIERU, *Paleografia – știință auxiliară a filologiei*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2024, 150 p.

Pentru început, vă rog să vă prezentați pe scurt: numele, funcția pe care o aveți, instituția unde activați și câteva dintre realizările dumneavoastră profesionale mai importante.

Sunt Roxana Vieru, conferențiar universitar doctor la Facultatea de Litere din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași. Acum predau Istoria limbii române, Istoria limbii române literare, Paleografie, Tehnica editării textelor vechi, Onomasiologie și mentalitate și un curs de Limba română pentru traducători (pentru traduceri din engleză în română, traduceri specializate). Am predat și alte discipline: Fonetică, Dialectologie, Morfologie, Sintaxă, Pragmalingvistică, Limba română pentru învățători; predau Limba română cursanților străini veniți la școala de vară organizată la noi la universitate. Sunt, firește, și cercetător. O mare parte a studiilor este dedicată edițiilor de texte vechi. Am ediții de text foarte vechi, din secolele al XVI-lea, al XVII-lea.

Am lucrat pentru un corpus de texte românești vechi – tot secolul al XVI-lea și prima parte a secolului al XVII-lea; am acolo mai multe transcrieri de text.

Ele sunt publicate pe o platformă și aceste texte pot fi accesate de diverși cercetători. Lucrarea mea de doctorat este, de altfel, și ea, o ediție de text vechi: Studiu lingvistic asupra Paliei de la Orăștie. Am făcut un studiu asupra unui text din secolul al XVII-lea, Evanghelia de la 1697 a lui Antim Ivireanul, ediție la care am lucrat alături de o colegă de la Universitatea de Vest din Timișoara, Adina Chirilă; lucrării i s-a acordat Premiul „Timotei Cipariu” de către Academia Română. Am două ediții ale unor texte ceva mai noi: un text al lui Iuliu Zanne, o carte monumentală, Proverbele românilor (ediție de text în 3 volume, realizată împreună cu foști studenți pe care i-am angrenat în acest proiect) și o ediție de text și mai nou, de secol al XX-lea, al lui Alexandru Philippide, Originea românilor, la fel o carte foarte mare, în două volume uriașe.

Adesea tindem să credem că poate cei care activează în domeniul Filologiei sunt teoreticieni mai mult, dar înțelegem de la Dumneavoastră că se face cercetare în domeniul Filologiei, cu o importantă componentă practică. Așa este?

Sigur că da. Țin la masterat două cursuri care vin unul în prelungirea celuilalt. Într-un semestru se face un curs de Paleografie româno-chirilică, iar în semestrul următor – Tehnica editării textelor vechi, ceea ce înseamnă inițierea studenților în alcătuirea de microediții. Dacă ei vor să continue, mai târziu, cu lucrări mai ample, firește că îi pot coordona, ajuta. I-am mai implicat, de altfel, în proiectele mele. În afară de ceea ce am spus deja, poate fi menționat și un proiect de cercetare, un grant, la care am lucrat alături de Facultatea de Informatică a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, de Institutul „A. Philippide” din Iași, de Institutul de Inteligență Artificială din București și de Universitatea din București. A fost un proiect de amploare, în care, la fel, am implicat studenții de la master, de data aceea doar în calitate de colaboratori. A fost un grant care viza transcrierea automată, făcută de calculatoare, a textelor vechi scrise cu alfabet chirilic, în alfabet latin.

Și așa cum v-am spus înainte de începerea interviului, reprezintă un centru de orientare, asociere și consiliere în cariera de cercetător pe Regiunea de

Dezvoltare Nord-Est a României, centrul COACH-USV din Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava și ne-ar interesa în ce măsură tinerii sunt atrași de cercetare și vă întrebăm și pe Dvs., că sunteți un specialist al acestui domeniu, cum stau lucrurile în domeniul Filologiei? Înțeleg că anul acesta, în 2024, a apărut la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași volumul Dvs. intitulat: *Paleografia – știință auxiliară a filologiei*. Vă rugăm să ne spuneți cum a luat naștere ideea unui asemenea volum? Sau, pentru început, să-mi spuneți ce înseamnă *Paleografia* pentru cei care poate nu știu? Așa pe înțelesul tuturor, pe scurt.

Foarte pe scurt, este o știință care ține de filologie și, la rândul ei, filologia ajută multe alte domenii. Paleografia se ocupă cu descifrarea și interpretarea textelor vechi; Παλαιός înseamnă „vechi” și γραφή înseamnă „scriere”. Și cartea aceasta este un suport de curs pentru studenții de la masterat, dar nu numai. Adică ea poate fi folosită și de alți cercetători interesați de acest domeniu sau de curioși, de un public mai larg, dar interesul meu principal a fost de a veni în sprijinul studenților de la masteratul meu și al studenților din alte centre universitare.

Pentru că spuneți că e o disciplină aparte, care se numește chiar așa, *Paleografia*, așa-i?

Exact. Paleografie româno-chirilică se numește disciplina de studiu. Dar în această lucrare există și capitole care vizează tehnica editării textelor vechi. Adică se arată la ce poate fi folosită mai departe descifrarea textelor, pentru că Paleografia nu se oprește doar aici. Nu este doar o muncă făcută pentru a descoperi un text, ci și pentru a-l interpreta din diverse perspective. Adică trebuie să ajungem și la alte scopuri, alte finalități.

Puteți explica ce aduce nou acest volum?

Sigur că mai există lucrări teoretice; sunt și albume de paleografie. Nu am vrut să insist foarte mult pe fragmente de texte vechi pe care să le transcriu, pentru că asta fac în mod practic la cursurile mele. Am vrut să le dau studenților doar câteva mostre, mostre de transcrieri. Dar în special am vrut să aibă studenții informațiile esențiale despre acest domeniu, surprinse sistematizat. Pentru că informațiile există, sunt, oarecum, diseminate în diverse lucrări, dar nu au fost adunate, nici așezate într-o ordine pe care am vrut eu să o imprim gândirii lor. Am vrut să le arăt cadrul general al muncii în acest domeniu, instrumente, metode de lucru... și să le arăt studenților și la ce le poate folosi transcrierea de texte vechi. Și în lucrarea aceasta, în partea de început, am arătat de ce Paleografia este, într-adevăr, o știință auxiliară Filologiei. Paleografia a fost revendicată și de o altă știință, de Istorie. Dacă vă uitați în diverse dicționare, pe www.dexonline.ro, de exemplu, unde avem o colecție de dicționare, vedem că acolo este prezentată în special ca știință a Istoriei. Ei bine, este o știință a Filologiei. Filologia și-o revendică, firește. Da, poate ajuta Istoriei, Paleografia ajută Istoriei, dar n-aș spune neapărat că este a ei. Și am vrut să arăt studenților de ce aparține această știință Filologiei. Mai mult decât atât, am vrut să lămuresc dintru început ce este Filologia, pentru

că ea a fost definită în diverse lucrări în varii feluri. De-a lungul timpului, a ajutat multor domenii. Aici prezint și un istoric al acestei științe și am arătat cam ce presupune în secolul al XXI-lea Filologia. Partea a doua a volumului conține ilustrări de semne grafice din texte românești vechi și e axată pe problematizarea interpretării lor. Explicarea lor contextualizată, în texte cu tipologii foarte diverse, e tot un element de noutate.

Dumneavoastră, fiind cadru didactic universitar, cum îi simțiți pe studenți? Cât de interesați sunt ei de a face cercetare în domeniul Filologiei?

Sunt plăcut impresionată să îi descopăr foarte interesați. La cursul meu, o mare parte a timpului este dedicată practicii. Studenții își dau seama că ajung la rezultate spectaculoase într-un timp destul de scurt și atunci devin foarte dedicați. Își caută texte vechi din diverse surse, prin diverși intermediari, sau găsesc anumite lucrări foarte vechi, texte foarte vechi pe la bunici, eventual cărți moștenite de la înaintași, și vin și propun să își facă câte-o lucrare de disertație sau chiar lucrarea doctorală pe baza acestora, făcând această muncă de transcriere a textului și apoi de interpretare, mai ales din perspectivă filologică. Firește că munca aceasta poate fi mai departe continuată, dacă studenții lucrează împreună cu colegi de-ai lor de la diverse facultăți sau care lucrează în domeniul Istoriei, al Justiției sau în alte domenii conexe. Și astfel de texte le pot folosi. De exemplu, pot să descopere prin bibliotecile bunicilor lor documente foarte vechi (testamente, acte de donație, acte de vânzare-cumpărare) și atunci astfel de texte pot fi de interes juridic.

Cum credeți că ar putea să fie atrași tinerii spre a face cercetare în domeniul Filologiei?

Dacă participă la astfel de cursuri și dacă se implică foarte mult în activitatea de la curs, seminar, eu și colegii mei care mai lucrează în domeniul acesta îi putem implica în diverse proiecte. Proiecte, după cum spuneam, care pot fi doar în domeniul Filologiei sau care pot viza domenii conexe; pot fi proiecte interdisciplinare. Și noi putem pune la dispoziție tot felul de platforme pe care își pot publica rezultatele. Îi putem ajuta să publice rezultatele cercetărilor lor în diverse reviste. Noi lucrăm foarte mult alături de ei.

Și aveți studenți care, să zicem, merg spre cercetare până la nivel de doctorat și postdoctorat, chiar și în Filologie?

Sigur că da. Mulți, foarte mulți. Grantul pe care l-am avut, corpusul acela de texte vechi, de ediții de texte românești, CETRV, a implicat mai mulți studenți, care apoi au intrat la doctorat și au făcut lucrările de doctorat în Filologie bazate pe texte vechi. Noi am publicat munca cercetării lor. Ea apare pe un site dedicat proiectului.

În încheiere, mai am o întrebare. Dacă ar fi să recomandați unor tineri să se îndrepte spre cercetare în domeniul Filologiei, de ce le-ați spune să se îndrepte spre un astfel de domeniu?

Acum lucrez la o carte pe care o voi publica alături de colegii mei de la

Facultatea de Istorie, texte de interes politic. Am lucrat și la descifrarea unor texte juridice. Dacă vor înțelege care este interesul foarte pragmatic al unora dintre aceste transcrieri, poate se vor implica mai mult. Trebuie să realizeze că majoritatea oamenilor nu mai știu, astăzi, alfabetul chirilic și nu mai știu să citească un text vechi; dar găsesc un document care i-ar putea interesa și atunci ar apela la ei, la acești studenți filologi, specialiști în paleografie, care să îi ajute să descopere ce anume sunt respectivele texte. Pot revendica, de exemplu, în urma descoperirii informațiilor din acel text, o moștenire importantă. Pot descoperi informații culturale, politice importante. Dacă vor înțelege aceste lucruri, poate că se vor arăta mai interesați.

Vă mulțumesc foarte mult pentru timpul acordat!

Și eu vă mulțumesc pentru interesul acordat lucrării mele!

Mai multe detalii despre volum sunt disponibile la adresa: <https://www.editura.uaic.ro/produse/rezultatele-cautarii-pentru/vieru/paleografia-stiinta-auxiliara-a-filologiei-1997/1>

Acest material a fost publicat cu sprijinul Proiectului cu codul 9/31.01.2023 „Crearea și dezvoltarea Centrului de orientare, asociere și consiliere în cariera de cercetător pentru Regiunea de dezvoltare Nord-Est a României” în cadrul Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava (COACH USV) a fost aprobat în cadrul apelului de proiecte cu titlul *Înființarea și susținerea financiară a unei rețele naționale de opt centre regionale de orientare în carieră* ca parte a ERA TALENT PLATFORM, Componenta 9 – Suport pentru sectorul privat și CDI (PNRR), Investiția I10 – *Înființarea și susținerea financiară a unei rețele naționale de opt centre regionale de orientare în carieră* ca parte a ERA TALENT PLARFORM și va fi derulat până cel târziu la 30.06.2026. Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României.

Sergiu-Lucian RAIU